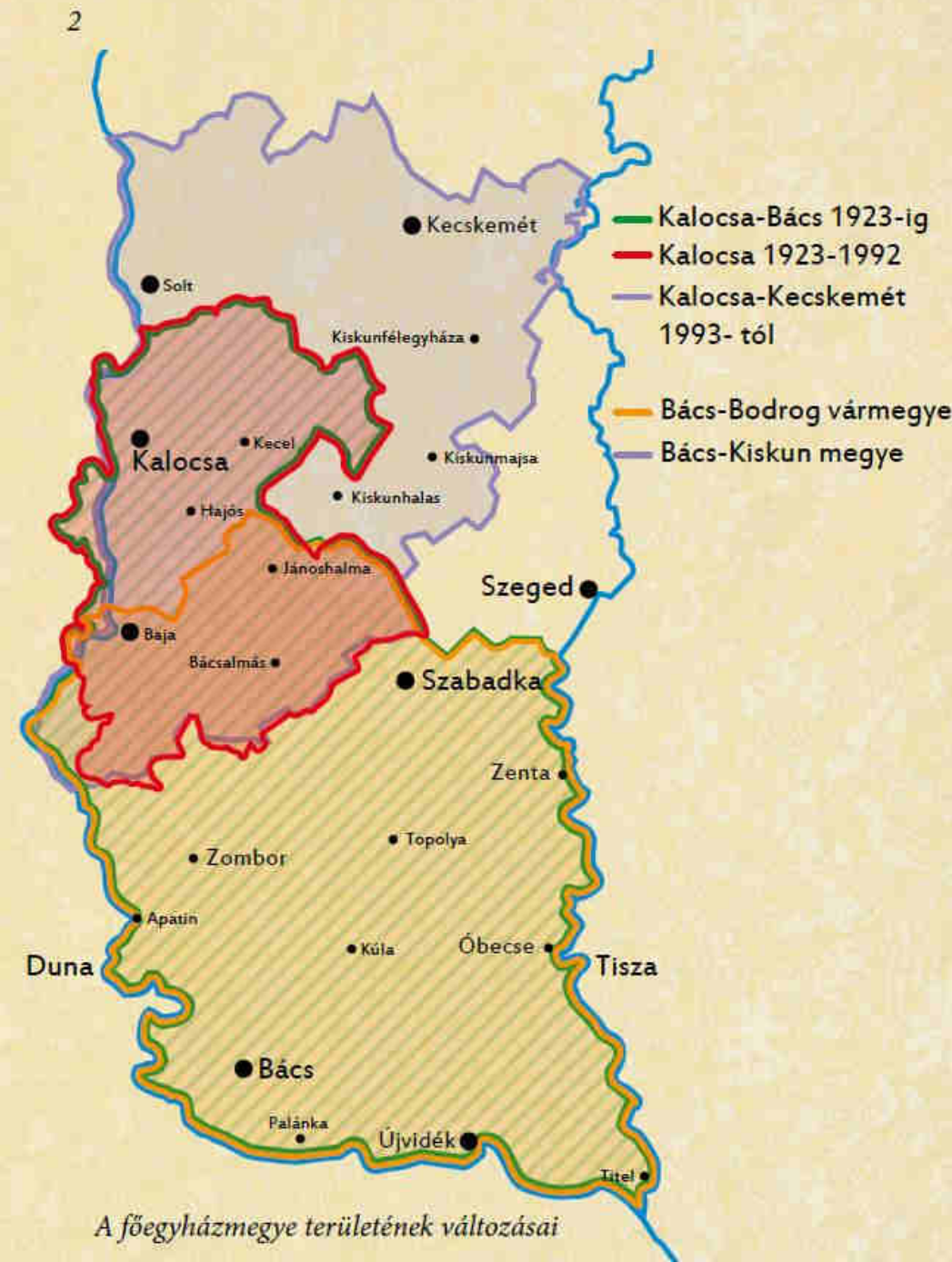

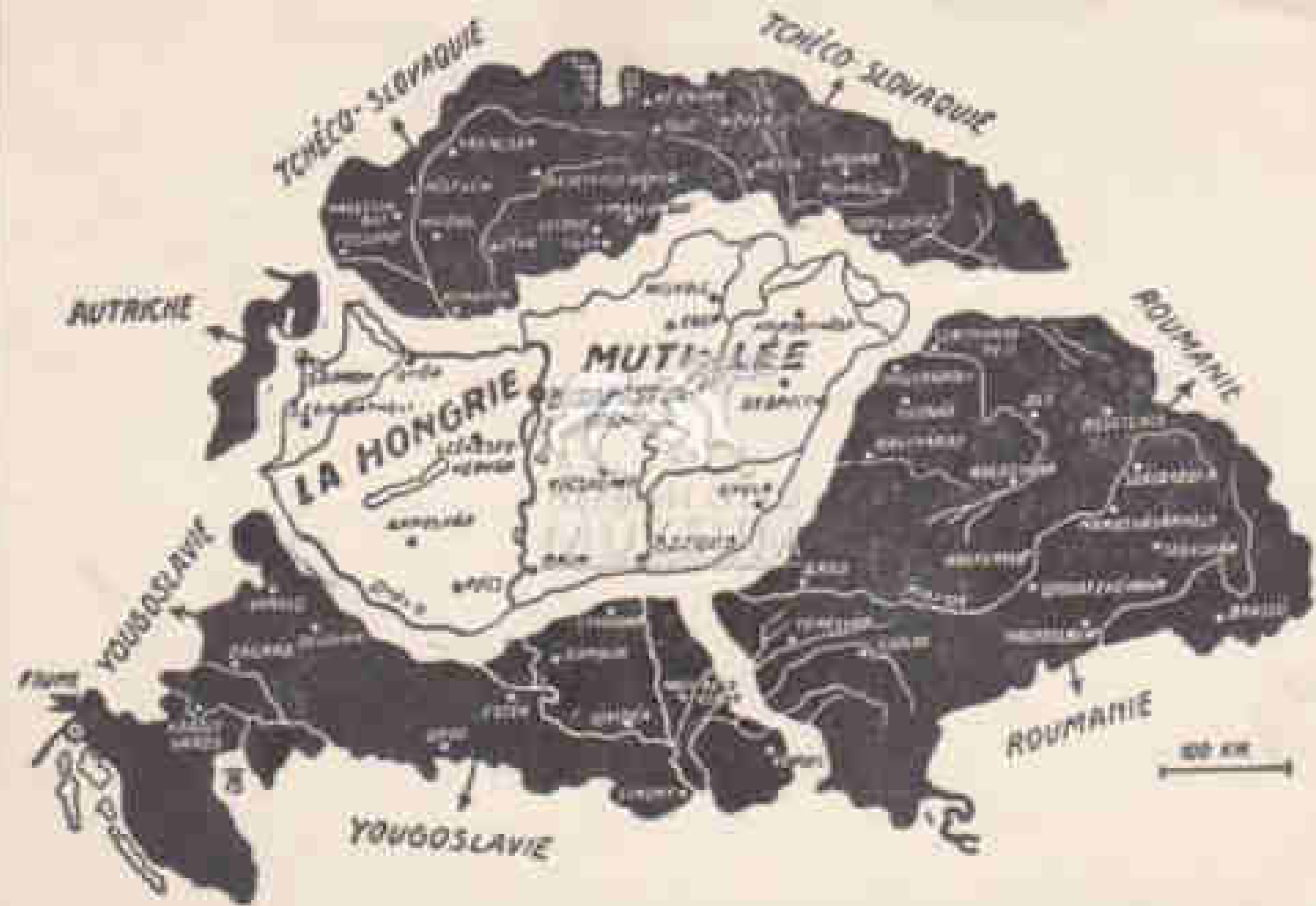
A Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár – Levéltárismertető Az újvidéki örmény közösség Kalocsán található forrásai

Területi illetékség

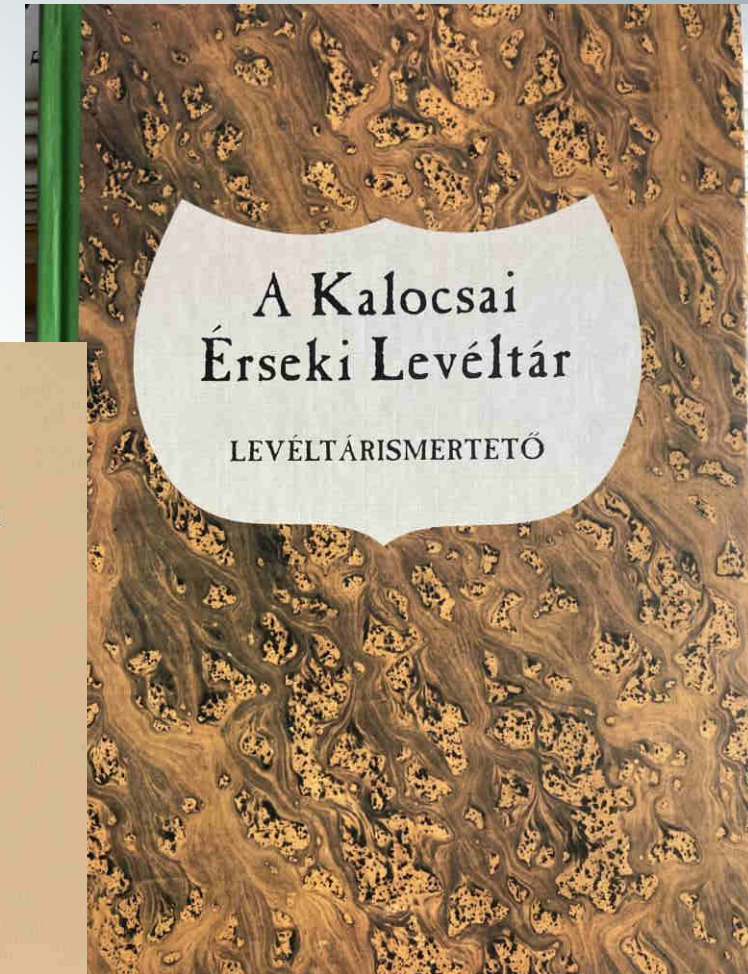
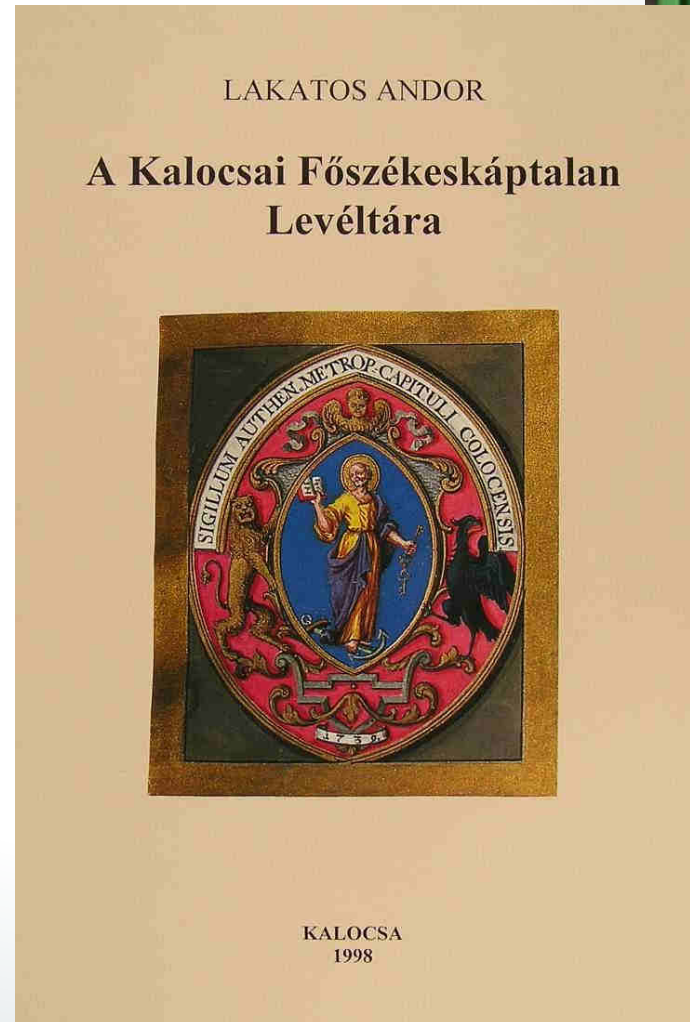
- Levéltárunk egy történelmi terület, az egykori Kalocsa-Bácsi főegyházmegye történeti értékű, római katolikus egyházi iratait kezeli: Bács-Bodrog vármegye, Pest vármegye déli része és a Kiskunság egy része tartozott ide 1923-ig
- Kalocsa-Bács (1923-ig), Kalocsa (1923-1992), Kalocsa-Kecskemét (1993-tól)
- Az érsekek címükben egyébként 1968-ig, a Szabadkai Püspökség megalakulásáig viselték a kalocsa-bácsi címet. A kalocsai titulust pedig alig 25 évig, a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye megalakulásáig használták csak.
- A főegyházmegye területi tagolódása: főszékesegyházi, bácsi és tiszai főesperesi kerületek. Területük 1923-tól módosult. 1979-től a tiszait bodroginak nevezik. 1933-ban a területi bővülésnek köszönhetően felállították a Kiskunsági Főesperességet.
- Nemzetiségi együttélés: háromnyelvű (magyar, német, délszláv) plébániák. Nyelvhasználat szabályozása az egyházi szertartásokkal kapcsolatban
- Felekezeti együttélés (1942): 750 ezer katolikus, 215 ezer ortodox, 84 ezer evangélikus, 50 ezer református, 16 ezer izraelita

Intézményünk 1995 óta jogilag nyilvános magánlevéltár.

- Elnevezés: a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye történeti levéltára, röviden KFL
- Adattömegek kezelése: úton a papírtól a digitális jelek felé, kb. félúton
- Sokrétű feladatok: egyházmegye területéről iratanyag átvétele és őrzése, forrásfeltárás, forráskiadás, források tömeges „házhoz szállítása”. A tömegesség nagy kihívás
- Kutatószolgálat: hagyományos módon is, bár a kutatási esetek töredéke zajlik már csak a helyszínen. A kutatás látogatójegy kiállításával kezdődik. Évente mintegy 150 alkalommal keresnek fel minket személyesen.
- Kutatási időhatár: 1956. Személyes adatokat tartalmazó forrásoknál több korlátozás is lehet. A perszonális (személyi) iratok csak az érintett személyek elhalálózását követő 30. év után kutathatók. Az anyakönyvek esetében a keresztek anyakönyvei 1920-ig, a házassági anyakönyvek 1950-ig, a halotti anyakönyvek pedig 1980-ig kutathatók. Szentszéki peres iratok 100 év után kutathatóak.
- Levéltári kutatásoknál hasznosak a segédletek: nyomtatott változatok ill. a honlapunkon érhetőek el

1848/49 és ami utána következett...

Válogatott dokumentumok a Kalocsai Érseki Levéltár
1848-1851 közötti anyagából

(Forráskiadvány)

Kalocsa
2001

A KALOCSA-BÁCSI FŐEGYHÁZMEGYE
TÖRTÉNETI SEMATIZMUSA

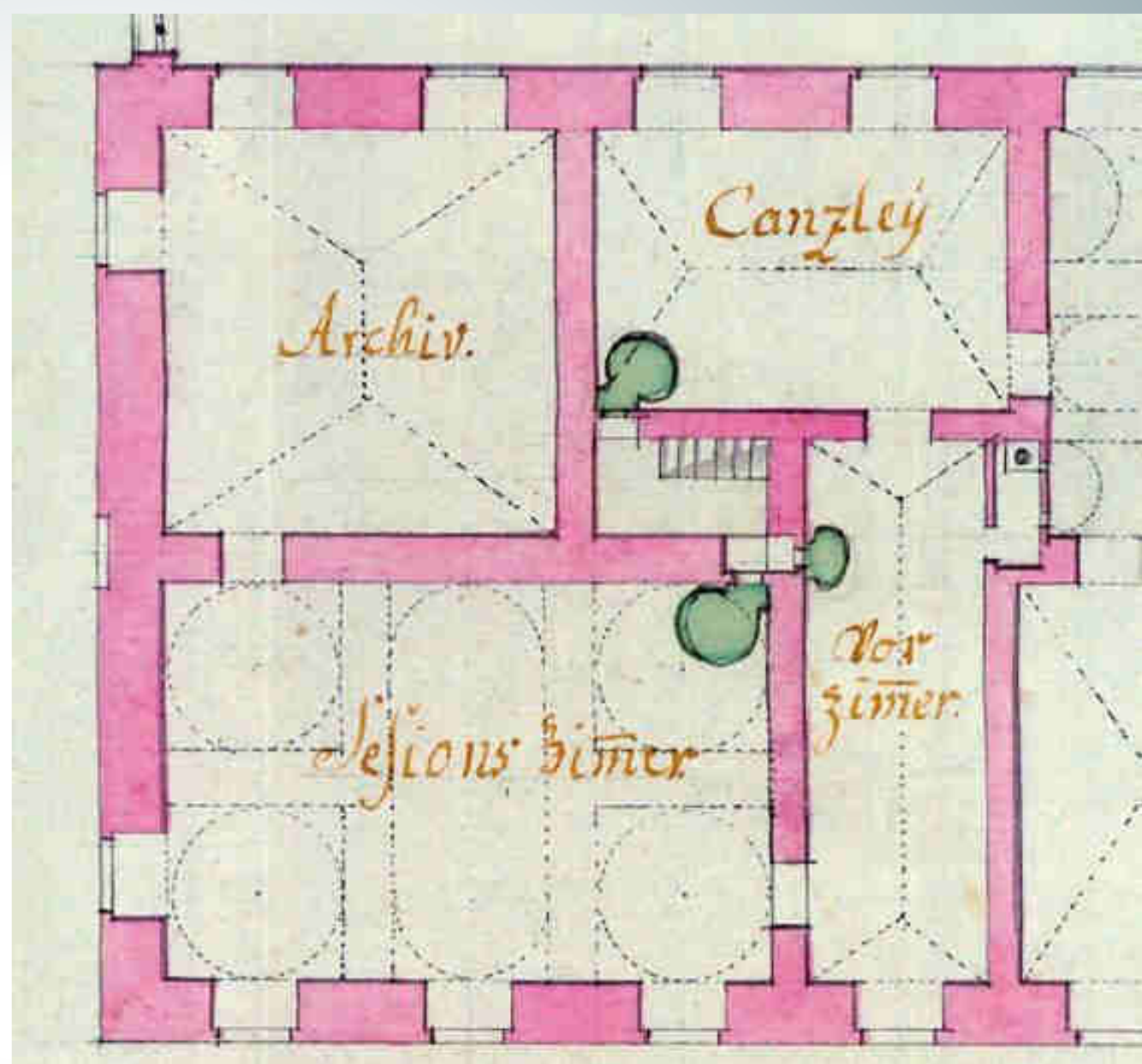
1777-1923

KFL.I. Kalocsai Érseki Levéltár (1699-1992, 635,45 ifm) az érseki központ köré csoportosuló szervek iratait foglalja magába, ide tartozik az Érseki Hivatal (egyházkormányzat), az Érseki Főszentszék (bíróság) és a Főegyházmegyei Tanfelügyelőség (iskolaügyek), melyek iratai együttesen elérik a teljes levéltári állomány felét.

Döntő részét a **Kalocsai Érseki Hivatal** iratai adják (1699-1992, 518,12 ifm), ahol egyházkormányzati-, plébániákra- és személyekre vonatkozó (perszonális) iratsorozatokot találhatunk. Idetartoznak az 1826 óta gyűjtött anyakönyvi másodpéldányok és a kéziratos kötetek (jegyzőkönyvek, iktatók-mutatók).

Írógép a 19. század végéről

A levéltár alaprajza az érseki palota nyugati szárnyában (Talherr József, 1799)

A Kalocsai Érseki Főszentszék (1733-1992, 59,27 ifm) volt az egyházmegye bírósági szerve, iratai között így elsősorban szentszéki peres aktákat (pl. házassági köteléki-, holttanylvánítási perek, fegyelmi ügyek) találunk. A Kalocsai Érseki Főszentszék a mindenkori érseki tartomány felebbviteli fóruma is volt.

A Kalocsai Főegyházmegyei Tanfelügyelőség (1858-1952, 58,06 ifm) volt az egyházmegye központi tanügyi hatósága, mely önálló hivatalként a 19. század második felében kezdte meg működését. Itt kezelték az egyházmegye katolikus elemi- és középiskoláinak ügyeit, szervezték a hitoktatást, a tanítók képzését és egyesületeit. Jól kutatható, település szerinti és intézményenkénti iratsorozatokat találhatunk itt.

Az egyházmegyében 6 főtankerület működött

Kubinszky Mihály főtanfelügyelő (1824-1881)

KFL.II. Kalocsai Főszékeskáptalani Levéltár

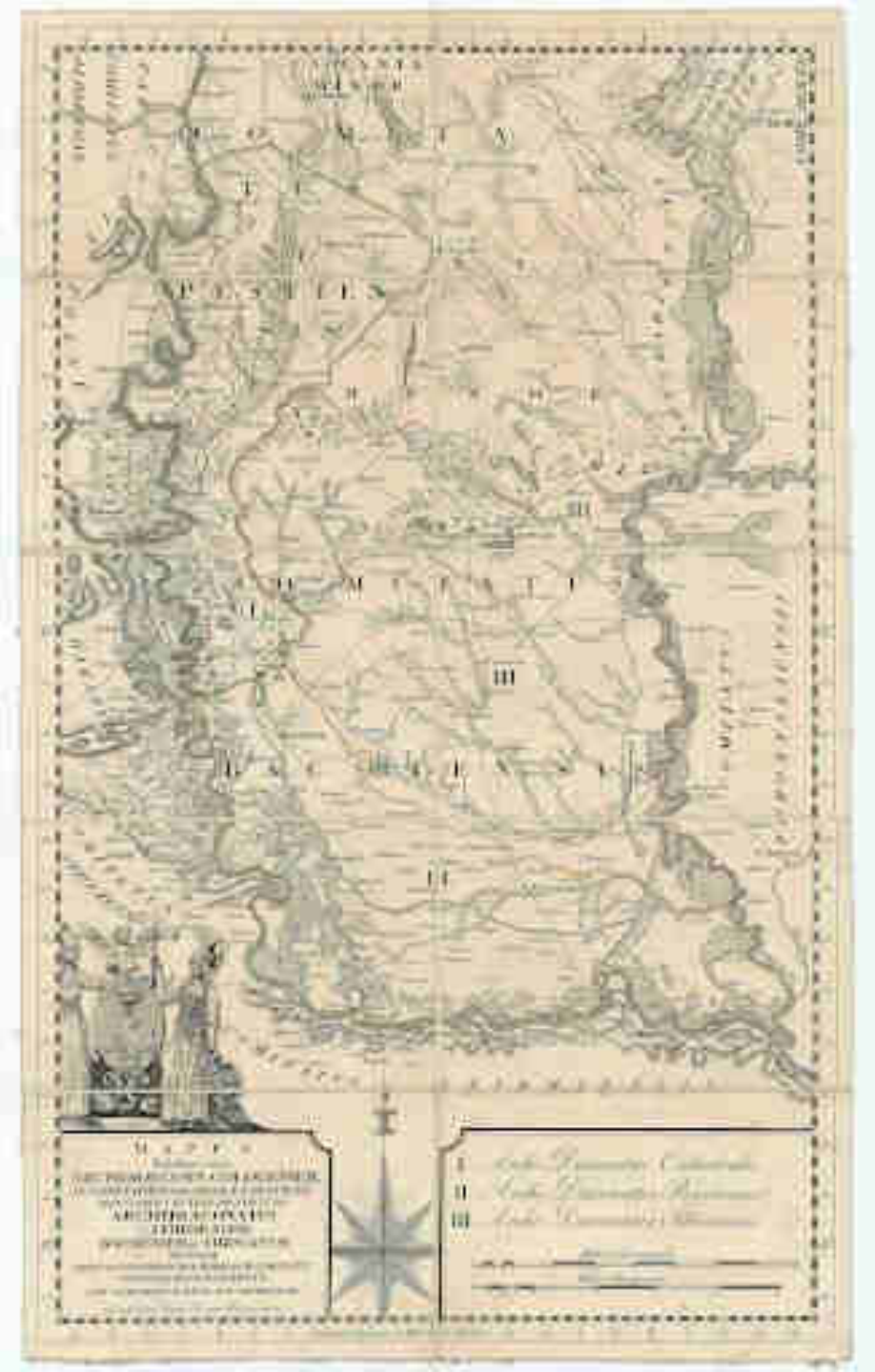
1734-1988, 53,31 ifm). A főszékeskáptalan az érsekek tanácsadó testülete, az 1738-ban újjászervezett Kalocsai Főszékesegyházi Káptalan működése során jött létre. A testület tagjai, a kanonokok fontos szerepet játszottak az érseki központ hivatali működésében, az egyházkormányzatban. A káptalan jogilag önálló volt, és az érsekségtől külön gazdálkodott. Szerteágazó tevékenységi kör: hiteleshely, alapítványok gondozása, stb.

A káptalani levéltár fő részei: káptalani magániratok, az alapítványi-, gazdasági- és hiteleshelyi iratok

Mária Terézia díszoklevelének festett ábrázolása: a kalocsai kanonoknak a képen látható ún. crux Tolosana viselési jogát adományozta (Bécs, 1779)

KFL.III. Kalocsai Érseki Gazdasági Levéltár iratanyaga a közel százezer holdas érseki földbirtok működtetése és igazgatása során jött létre, évköre a 18. századtól 1945-ig terjed, és mintegy 300 ifm terjedelmű.

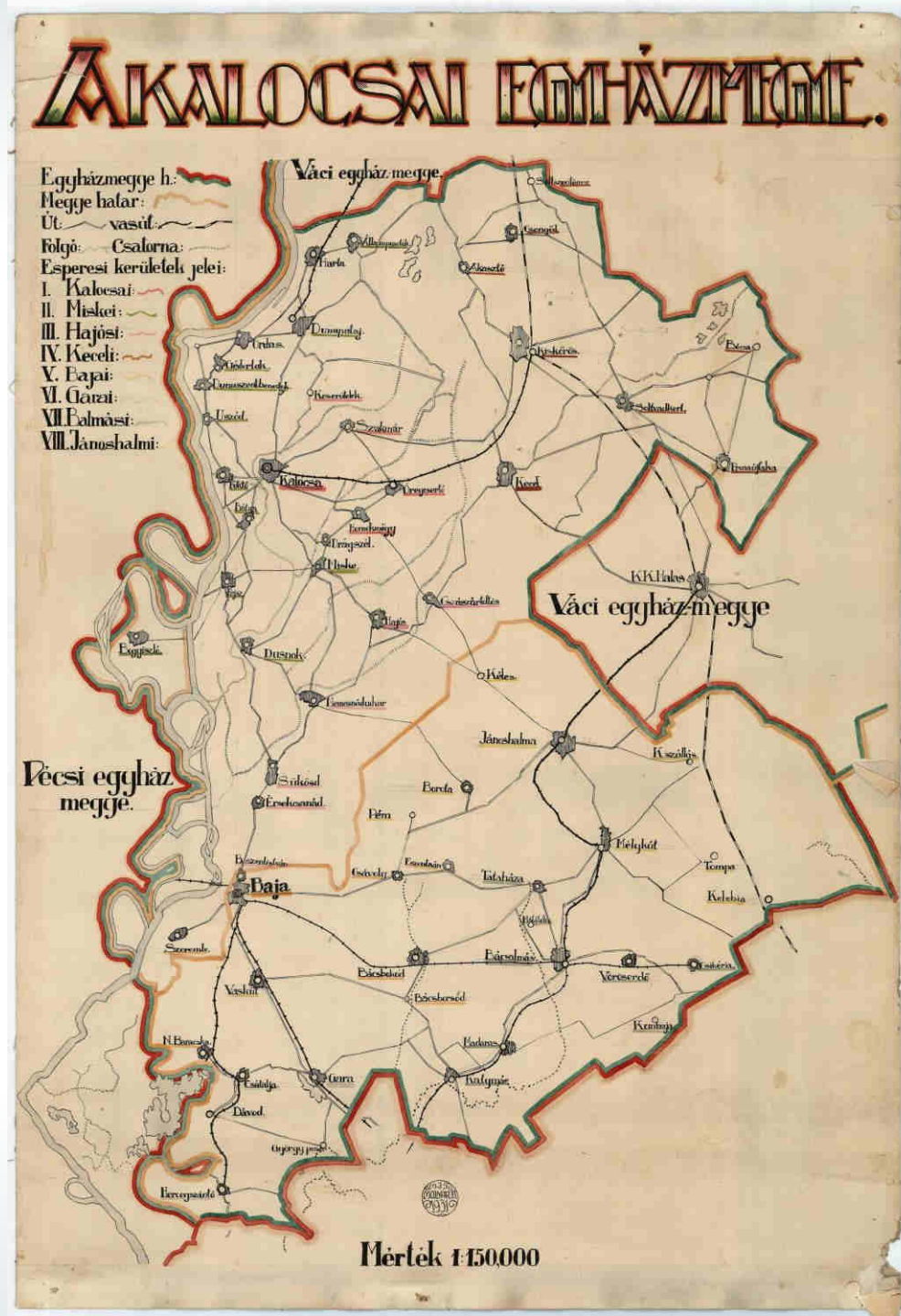

A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye első, nyomtatásban megjelent térképe. Pávai Sámuel, 1801.

KFL.IV. Espereskerületi Levéltár

az esperesek tevékenysége során felhalmozódott iratokat foglalja magába. Jelenleg ezek az anyagok elsősorban a plébániákon találhatók, gyakran szétszórtnak, mivel az esperesi megbízatás nem kötődött egy-egy plébániához, hanem az adott kerület bármely plébánosa elláthatta. Az egyes kerületek iratainak egyesítése, összegyűjtése így a plébániai levéltárak rendezésével párhuzamosan halad. Eddig csupán három kerület: Géderlak, Homokmégy és Kalocsa iratai kerültek be levéltárunkba,

KFL.V. Plébániai Levéltár Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye plébániáin keletkezett történeti értékű iratokat foglalja magába. Ezek az iratok nagyrészt ma is az egyházmegye plébániáin találhatók. 2010-2015 között a plébániák legfontosabb kéziratos köteteit fényképeztük.

KFL.VI. Egyéb intézmények

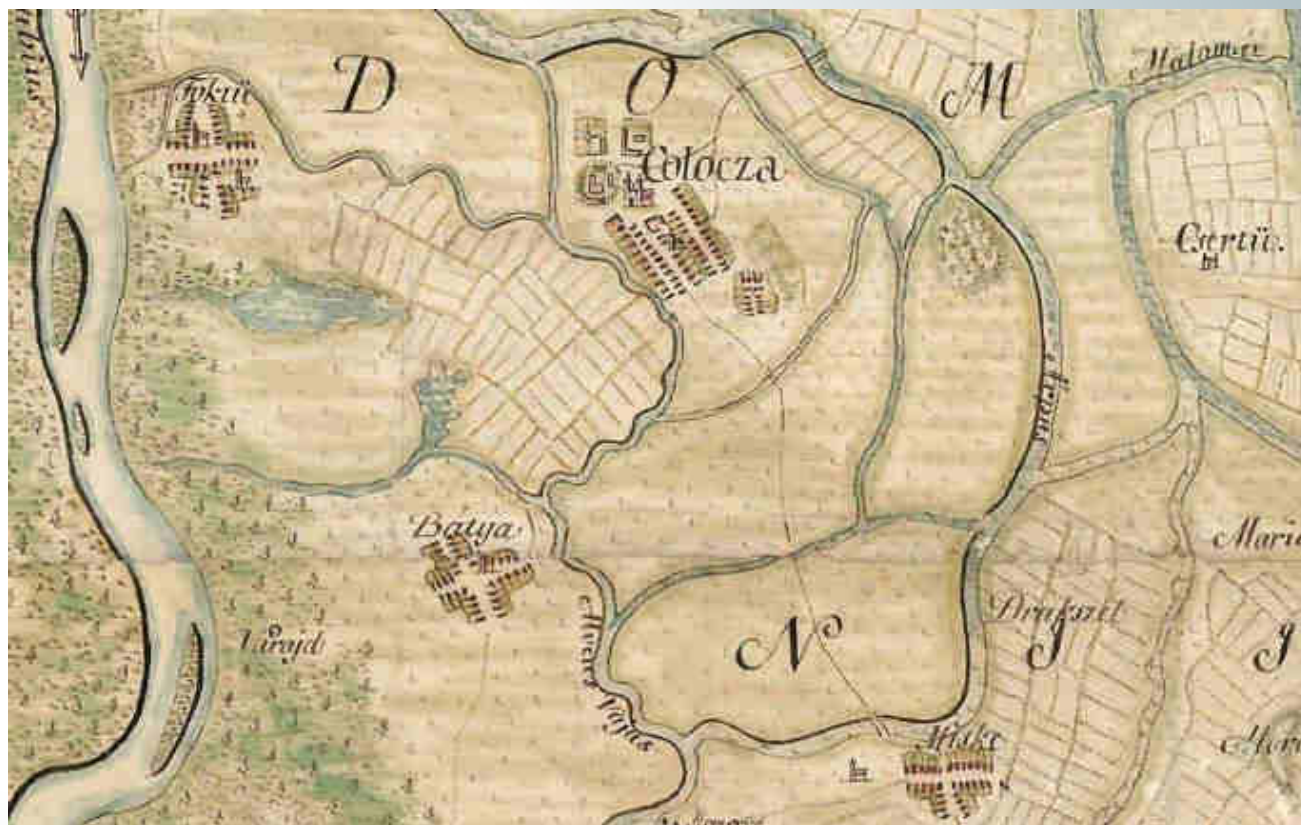
Másutt keletkezett, de hozzánk került, 1766-1980 közötti időszakból származó iratok. Példaként említhetjük az Érseki Főgimnázium (kezdetben piaristák, majd jezsuiták működtették), a Szent Ágoston Egylet (irodalmi- és tudományos önképzőkör), a Pál Mátyás Missziós Központ, vagy a 20. század második feléből a Kalocsai Papi Otthon iratait.

KFL.VIII. Gyűjtemények

A jellegüknél és méretüknél fogva egyedi tárolást-kezelést igénylő, iratsorozatokból kiemelt, általában darabszinten nyilván tartott levéltári dokumentumokat külön gyűjteményekben őrizzük. Az oklevéltár (benne 30 db Mohács előtti oklevelünkkel), térképtár, tervtár, mikrofilmtár, ...

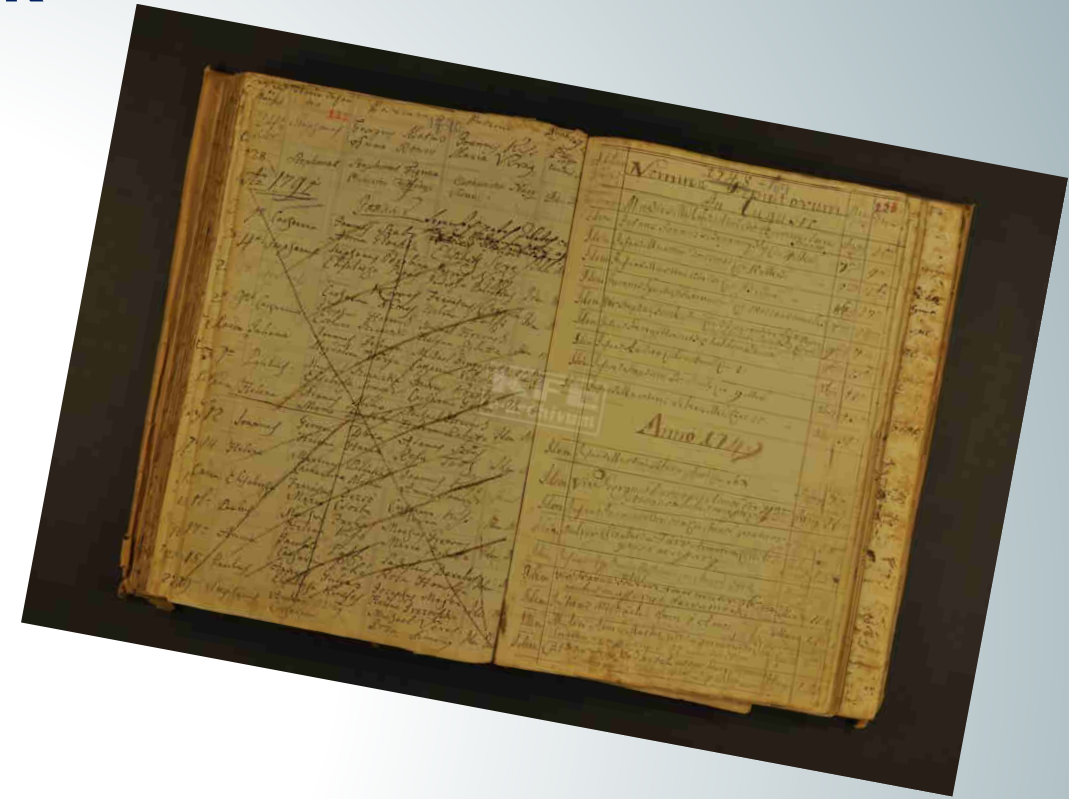
KFL.VII. Hagyatékok

A személyi irathagyatékok begyűjtése a 20. század második felétől vált rendszeressé, a 19. századból csak Haynald Lajos bíboros-érseknek maradt ránk jelentősebb mennyiségű anyaga. (A korábbi időkben a hagyatéki eljárás során a személyes iratokat

Kalocsa vidéke Ruttkay Mihály 1763-as térképén

Kutatási lehetőségek

- Változatos kutatási témák. A kutatásokat segíti levéltárunk irattári rendje: helységenkénti iratsorozatokat alakítottak ki. Ezt a területi elvet az anyakönyvi, szentszéki és iskolai iratoknál is alkalmazták, nemcsak a plébániák esetében
- A legnépszerűbbek a családtörténeti kutatások. Levéltárunk gazdag anyakönyvi állománnyal rendelkezik. 1826-tól őrzünk anyakönyvi másodpéldányokat. Az eredeteik a plébániákon találhatóak. Ma már az e-archivumban digitalizált formában is elérhetőek.
- Sok kutató az egykori Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye, ill. Bács-Bodrog vármegye egyháztörténetének és helytörténetének forrásait kutatja nálunk.
- Az anyakönyvi bejegyzések értékes adatokat tartalmaznak a társadalom-, településtörténeti-, demográfiai és néprajzi kutatásokhoz is (népesedés, bevándorlás, foglalkozások, névadási szokások, felekezetek együttélése, jellegzetességei)

Levéltári forrástípusok

- A levéltári források előnye az „eredetiség”, de a használatuk „körülményes” lehet, pl. latin nyelvűek, nehezen olvashatóak. Az eredetiség azonban fontos szempont, pl. a családtörténeti kutatásoknál az emlékezet „tévedhetőségével” szemben nagy jelentősége van
- **Az anyakönyvek sokfélék lehetnek:** kereszteltek-egybekeltek-meghaltak, eredeti és másod-, sőt harmadpéldányokban, katonai (tábori lelkészi) változatban, bérmentési, áttérők (vallást változtatók) könyveivel stb. Mindezt **kiegészítik az anyakönyvezéssel kapcsolatos iratok** (javítások, felmentések ügyei). **Állami anyakönyvezés 1895-től, igen későn, előtte csupán egyházi anyakönyvek.** **Az egyházi anyakönyvek nem jogbiztosító iratokként készültek** – katolikusoknál szentségek felvételének nyilvántartása, a vallásos életnek megfelelő, sajátos célokkal.
- Népeség- és adóösszeírások, urbáriumok, robot- és zsoldjegyzékek, telekkönyvek, úriszéki, bírósági peres iratok (egyházi- és világi is)
- Hiteleshelyi- és közjegyzői iratok (nemesi oklevelek, birtokügyek, végrendeletek), jogok és kiváltságok biztosítása
- Egyesületek, alapítványok, testületek iratai, pl.: Oltáregyletek, katolikus olvasóköri, különféle ájzatossági társulatok, iskolaszékek, Historia domusok

A Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár e-archivuma

- 2009-ben indult a Matricula-Historia online szolgáltatás. A képanyag plébániánként (településenként) rendeződik, két fő csoportja az anyakönyvek (Matricula) és a helytörténeti kötetek (Historia) állománya. A képfelvételek aránya: 80-20%, első 6-7 évben a Matricula, utóbbi 2-3 évben főként a helytörténeti tartalom gyarapodik (10 év alatt 2 millió képfelvétel)
- Anyakönyvi források tágabb értelemben: különféle anyakönyvek indexekkel és anyakönyvezéssel kapcsolatos iratokkal (felmentések, anyakönyvi javítások, ...). Önmutatós-böngészős tartalom, a fájlnevek őrzik a forrás jelzetét, gyors feldolgozás, gyors elérhetőség. 2015-ben indult az egyházi levéltárak közös projektje, a matricula.hu: 23 egyházi „szolgáltató”.
- Több száz, egymástól távoli helyeken őrzött források egy rendszerben, határon túli gyűjtő tevékenység (hiánypótló adatokkal) Határon túli területek (pl. a történelmi Bácska) gondozása-gyűjtése hiánypótló lehet

Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár - Archivum Archidioecesis Colocensis

Intézményünk a kalocsai érsekség (ma: Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye) történeti levéltára. Elsősorban a néhai Bács-Bodrog és a jelenlegi Bács-Kiskun megyék területének (a Duna-Tisza közének) egyháztörténeti, helytörténeti és családtörténeti kutatói találnak nálunk hasznos adatokat.

Címlap » E-kutatás statisztika, feldolgozottság (2025.10.31.)

E-kutatás statisztika, feldolgozottság (2025.10.31.)

KFL e-archivum

E-kutatás, Matricula-Historia-Online szolgáltatásunk statisztikai adatai (179 hónap, 5.436 nap) a következők:

- E-kutatói regisztrációk száma: 7.796
- E-kutatói esetek (felhasználói belépések) száma: 170.174, napi átlag 31,3 (utóbbi két hónap napi átlaga 24)
- E-kutatói témaválasztások (települések választásának, nyitólapok használatának) száma: 547.254, napi átlag 101
- Böngészhető képek száma: 2.267.399 (2025.09.25.)

Feldolgozottság: [áttekintő táblázatban](#)

Hírek:

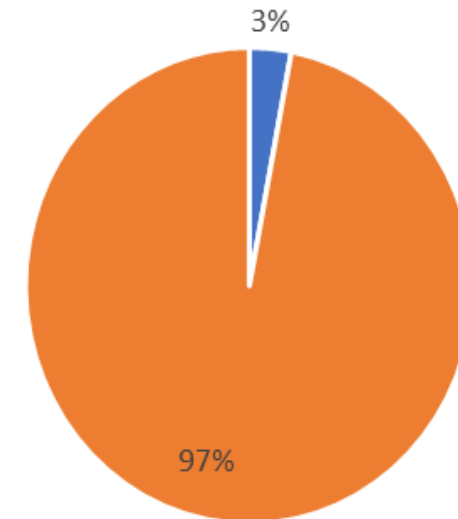
- E-kutatás

Belépés

Email cím vagy felhasználónév *

Jelszó *

Kutatási esetek 1972-2020

■ Kutatószoba 1972-2020

■ E-kutatás 2010-2020

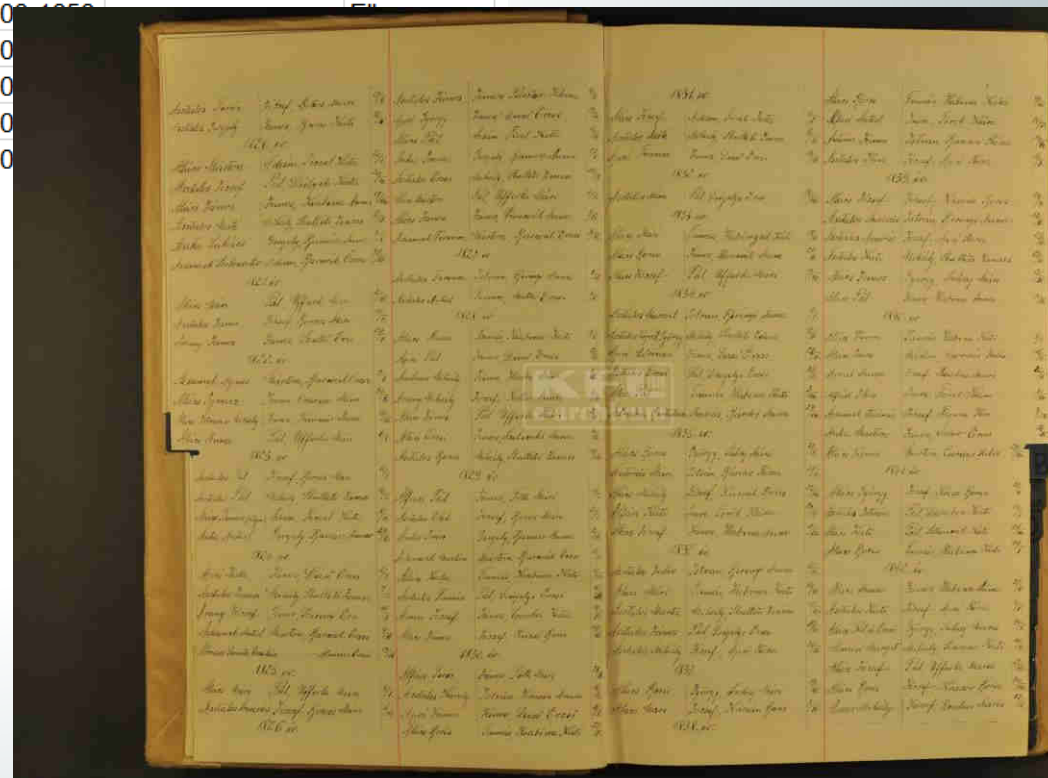
Baja és környéke bérnyálási ívei, 1800-as évek eleje

[illegible]

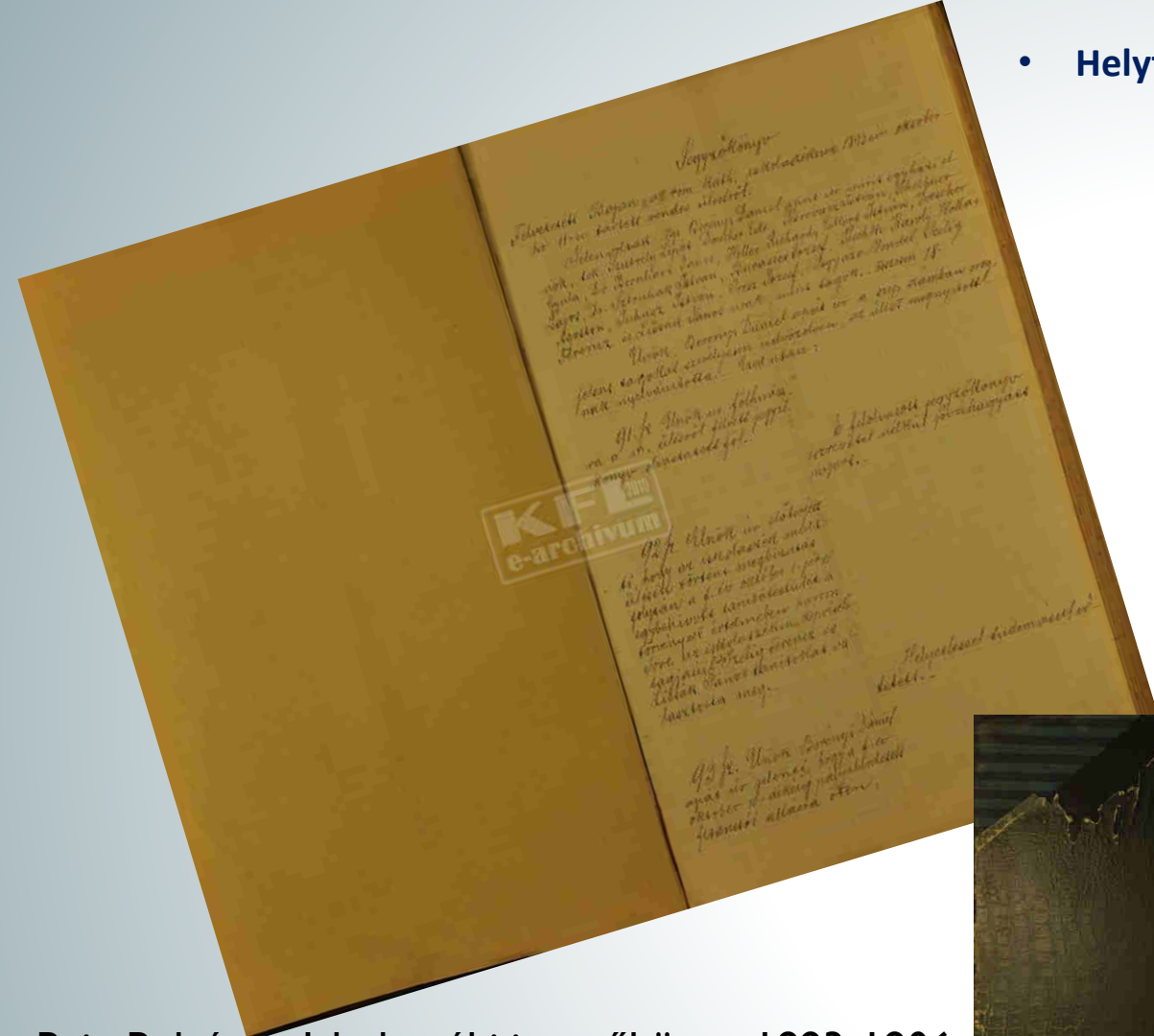
Anyakönyvi mutatók indexek átírása, mint a feldolgozások első lépése

1		Keresztelt neve	Apa (kere)	Anya neve	Akv. Típusa	Eredeti/Másod	Forrás, jelzet	Megjegyzés	Ellenőrzött
4	1800.01.06	Kosztolányi István	Imre	Király Veronika	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
5	1800.01.10	Malik József	István	Valkai Teréz	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
6	1800.01.12	Mészáros Pál	György	Salga Anna	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
7	1800.01.13	Horváth Borbála	József	Miskei Erzsébet	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
8	1800.01.13	Kohány/Kochán Rozs	István	Márkó Anna	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
9	1800.01.15	Vollár János	András	Kiss Erzsébet	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
10	1800.01.18	Kiss Erzsébet	János	Miskolczy Erzsébet	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
11	1800.01.20	Gombár Erzsébet	Mihály	Benyada Teréz	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
12	1800.01.21	Sipos Pál	József	Nagy Katalin	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
13	1800.01.24	Csörgő/Csergő Pál	Imre	Márkó Anna	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
14	1800.01.25	Horváth Pál	Pál	Kovács Judit	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
15	1800.01.29	Ihracska Ilona	István	Horváth Ágnes	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
16	1800.01.31	Hadvina Veronika	György	Szábó Erzsébet	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
17	1800.02.01	Deák István	Lőrinc	Kosztolányi Éva	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.
18	1800.02.03	Horváth Ádám	Mihály	Bartek Erzsébet	keresztettek	mutató-index	Miske-IK-1800-1850		EII.

- Az anyakönyvek használatának „origója” volt a plébániákon
- Kötetek végén, ill. külön könyvekben is vezették
- Fotó másolatuk közlése az e-kutatásban hangsúlyos
- Szöveges feldolgozásuk eddig nem volt jellemző-hangsúlyos
- A kutatások „első lépcsője”, az adatbázisok szempontjából is fontos lehetne, nem érdemes kihagyni (egyszerű adatszerkezet)
- Vannak már jó példák, pl. Miske indexeinek feldolgozása

- Helytörténeti forrástípusok

Baja-Belváros, Iskolaszéki jegyzőkönyv, 1893-1906

Baja-Belváros, Historia Domus, 1938

Bajaszentistván

1954. III. ii. A yellow magnificent ex. onto a number 20-22 teg.
chick a sign of evenness, slipping a Kristin to
introduction of eggs and slush. The first a
white of green under the lower is faintly
black of green in the middle. - between 2. or.

VIII. 8. Az ostórium-ban gyűlt beállt 25 tuppel. - Kivül-
kedő a Nagybold. d. - dozsajáról. Vacs később
az egyben. - 1/2 óra.

N. luvian - cluiș c. u. nebadisgor - gîră cluiș
radt. de n. în vîl.

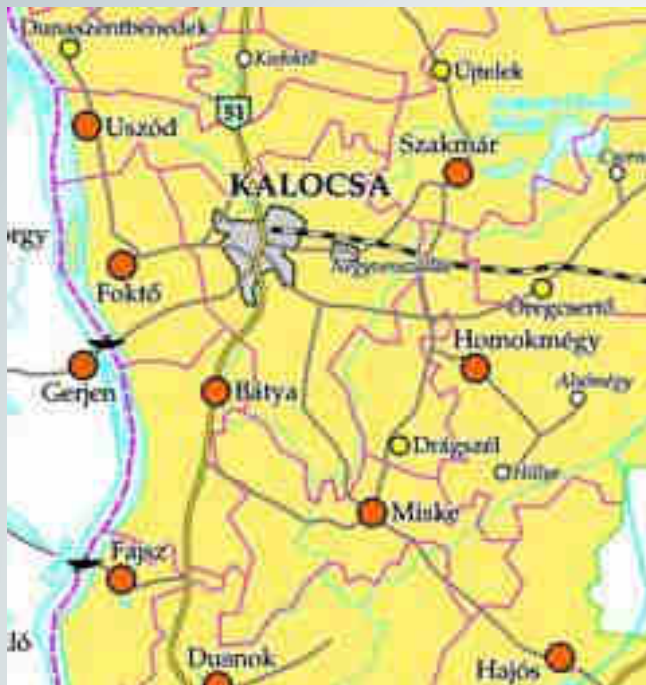
It. 10. Az oratoriumban gyűlés kb. 30 taggal. Elő-
adás: Kézpüsit a nov. - re, megkérhet lelki üdvöt
nyújtókat tartani. Kézpüsi nyitók: eszter, ön
megtagad, böjt, alanyozás, ny. mise! - Sz. or.

18. 14. Az ortodoxnembűn gyűlés kb. 18. 20 taggal. Elvitt.
Kedés: adventi gaudetibus: a) hogyan kevesem az
kedvösöt? b) hol kevesem? - Készen a ténylet és
a mise. (3/5, 1/2, 6.) - ami keveset a 12 órák.

[illegible]

1955.

[illegible]

- Mintegy 170 ezer anyakönyvi bejegyzést tartalmaz, Kalocsa és szállásaival kapcsolatban, az 1700-1910 közötti időszakból
- A tartalom adatbázis formájában böngészhető-kereshető, ez nem tartalmazza az anyakönyvi oldalak fotóit. Tehát „csak” az információtartalom érhető el itt.
- Nyelv: magyar és latin. A latin nyelvű bejegyzések keresztnevei, helynevei magyar változatban, egyebek (rangok, címek és foglalkozások) eredeti változatban találhatóak.
- Római katolikus és izraelita anyakönyvek. Ez utóbbiak 1850-1895 időszakot fedik le.

Az újvidéki örmény közösség Kalocsán található forrásai

- KFL.I.I.b. Újvidék-Örmény, 0.27 ifm
- 1762-1941
- Feudális és polgári kori iratanyag

Feudális kori anyag iratsorozatai:

- I. a. Vizitációk (esperesi) 1795-1747, Vizitációk (kánoni) 1763-1849
- I. b. Vegyes iratok 1740-1865
- I. c. Számadások 1799-1853
- I. d. Népeség összeírás 1772-1/847

Polgári kori anyag

- Plébániai általános iratanyag 1873-1941

Építés-felszerelés-egyházművészet tematikus segédlet

- 1743-1894

Anno 1772.

Tabella exhibens actualem Statum Animarum Parochiae Neo-Plantensis Armenicae

<i>Neo-Plantensis</i>	<i>Paria Conjugatorum.</i>	<i>Confessionis Capaces.</i>	<i>Confessionis Incapaces.</i>	<i>Confirmati.</i>	<i>Non Confirmati.</i>	<i>Animæ Universim.</i>
	13	40	14	39	15	54

1772. máj. 1. napján

1772. máj. 1. napján

1772. máj. 1. napján

1772. máj. 1. napján

Az újvidéki örmény közösség születése

- **Újvidék, ekkor még Pétervárad-sánc** néven két középkorban elpusztult település, **Ó-Péterváradalja és Vásáros-Várad helyén** jött létre. Születése az osztrák-török háborúk idején (1692-1780) a Duna túlsó partján lévő, romos péterváradai erőd újjáépítésének ill. az odavezető hidat védő hídfő-sánc 1694-es építésének köszönhető.
- A Pétervárad-sánc területén kézművesek és kereskedők telepedtek meg
- **1699-től már önálló településsé vált.** Közigazgatásilag a karlócai béke (1699) után felállított dunai határőrvidékhez tartozott.
- **1741-ben mezővárosai rangot kapott.** A Pétervárad-sánc lakói 1746-tól már nem a katonai hatóságokhoz, hanem a Magyar Királyi Kamara alá tartoztak. Nagy jelentőségű volt a település további fejlődése szempontjából, hogy **1748-ban Mária Terézia Neoplanta (magyarul Újvidék, németül Neusatz) néven a szabad királyi városok sorába emelte.**
- Különféle nemzetiségek éltek itt együtt: katonai szolgálatban álló szerbek, melléjük németek, magyarok, sokácok, görögök, zsidók és örmények érkeztek. A különféle nemzetiségek betelepülése a városba felgyorsult az 1735-1739-es orosz-török háború idején. A török előre nyomulása, majd Belgrád 1739-es Az orosz-török háborút lezáró, 1739-ben kötött belgrádi békével a Habsburg Birodalom elvesztette Belgrádot és át kellett adnia a Szerb Királyságot is. Így a hadi események miatt otthonukat elhagyó különféle nemzetiségek korábbi lakóhelyeikre nem is térhettek már vissza.
- Az örmények 1739-es menekülésével kapcsolatban az örmény katolikus plébánia 1831-es egyházlátogatási jegyzőkönyvében olvasható: „Az Úr 1739. évének augusztus havában, midőn a törökök Belgrádot már-már elfoglalták, mi örmények Belgrádot elhagyva valamennyien futottunk a barbár seregek elől misszionáriusunk Erzerumi Jakabbal, a velencei örmény kolostor szerzetesével együtt s ide jövet tanyát ütöttünk Újvidéken Péterváradnak átellenében.”
- Jakob Erzerum újvidéki egyházi működését 1740-ben engedélyezte Patachich Gábor kalocsai érsek. Az örmény közösség lelki vezetését egészen 1849-ig a velencei Szent Lázár kolostorból érkezett mechitarista szerzetesek látták el. Az örmény templom és plébánia felépítéséig, lakbér ellenében, Jakob Erzerum a római katolikus plébánián kapott szállást. Az örmény közösség szentmiséit a római katolikusok templomában mutatta be. 1746-ban felépült a templomuk.
- 1766-1767-ben a belgrádi örmény közösség másik része is áttelepült Újvidékre.

Pétervárad és péterváradi sánc elhelyezkedése
1745-ben

Forrás: Novi Sad, III. frissített kiadás, Matica
srpska, Novi Sad, 1987.

A forrás éve	Megnevezése	Lélekszám
1763	Egyházlátogatási jegyzőkönyv	36
1767	Egyházlátogatási jegyzőkönyv	45
1772	Népesség-összeírás	54
1798	Egyházlátogatási jegyzőkönyv	102

Az újvidéki örmény közösség létszámának alakulása a 18. században a kalocsai források tükrében

Az újvidéki örmény közösség a 19-20. században

- A szabadságharc idején, 1849-ben „Újvidék hamarosan romokban hevert, és lángok martaléka lett.”.Az örmény templom és plébánia (benne a levéltári anyag) is leégett, a közösség elmenekült. P.Athanaz Azarian plébános elhagyta Újvidéket
- 1856-tól az újvidéki örmény misszió a mechitaristák bécsi kolostorához került. Ekkor küldték Újvidékre P. Simon Antoniant.
- 1872-1873-ra felépült az új templom, de 1893-ig berendezés nélkül maradt. Ekkor a helyi római katolikus közösség kezdte el használni a templomot.
- A római Congregatio De Propaganda Fide (ld. továbbiakban: Propaganda Fide) a bécsi apostoli nunciatúrán keresztül kereste meg 1876-ban Haynald Lajost, hogy eladásra kínálja az újvidéki örmény misszió ingatlanait. Az érsek azonban nem élt a felkínált lehetőséggel.
- Az 1900-as népszámlálás idején pedig már csak az örmény plébános, Duha Dávid vallotta magát örménynek.
- 1911-ben ugyanis a bécsi mechitaristák már az újvidéki örmény misszió felszámolásával kapcsolatban írtak Csernoch János kalocsai érseknek. Girolamo Maria Gotti bíboros, a kongregáció prefektusa a plébánia megszüntetésének tervét azzal indokolta, hogy az örmény rítusú hívek eltűnése a városból indokolatlanná teszi a mechitarista szerzetes ottani jelenlétét
- Az örmény egyházi épületeket megpróbálták hasznosítani. Csernoch érsek 1912-ben a kérdést a ferencesek Újvidékre telepítésével próbálta rendezni.
- 1914-ben meghalt Duha Dávid örmény plébános. A helyzet felmérésére Turcza G. Mihály szamosújvári mechitarista szerzetest küldte ki a rend, aki hamarosan jelezte Govrik Gergely érseknek, bécsi mechitarista főapátnak, hogy „*az egyházközségnek a kántoron kívül egyetlen híve sem maradt*”.
- Várady Lipót Árpád kalocsai érsek foglalkozott a gondolattal, hogy férfi szerzetesrendet telepítsen a városba.

Örmény Otthon,
Dalmatinska utca 78.
Belgrád (forrás:
Babken Simonjan
dokumentációja)

Bécs,
mechitaristák
temploma

Avodij — 7. — sk. in. fann² na. Ant. n. 2.
 Gik. — 3.
 Daring 3.
 Ant. Daring 2.
 5. Lika Jaring 3.
 Dyr — 1.
 Lika in. Daring 1.
 W. Lika. Ant. 1.
 Dala, ip. D. 1.
 10. Chiffy. D. 1.
 Cocky. n. 1.
 Daring — Petrov. 2.
 Daring. — 7.
 Cit. — 2.
 15. Daring 1.

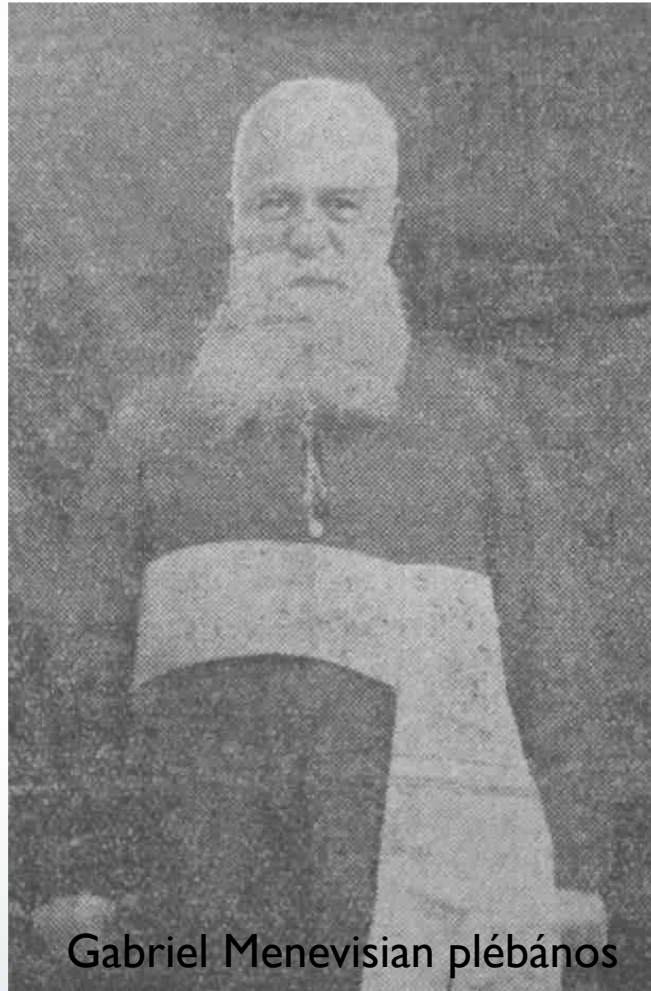
G. G. G.

Simon Antonian plébános 1857. évi jelentése az örmény hívek számával kapcsolatban.

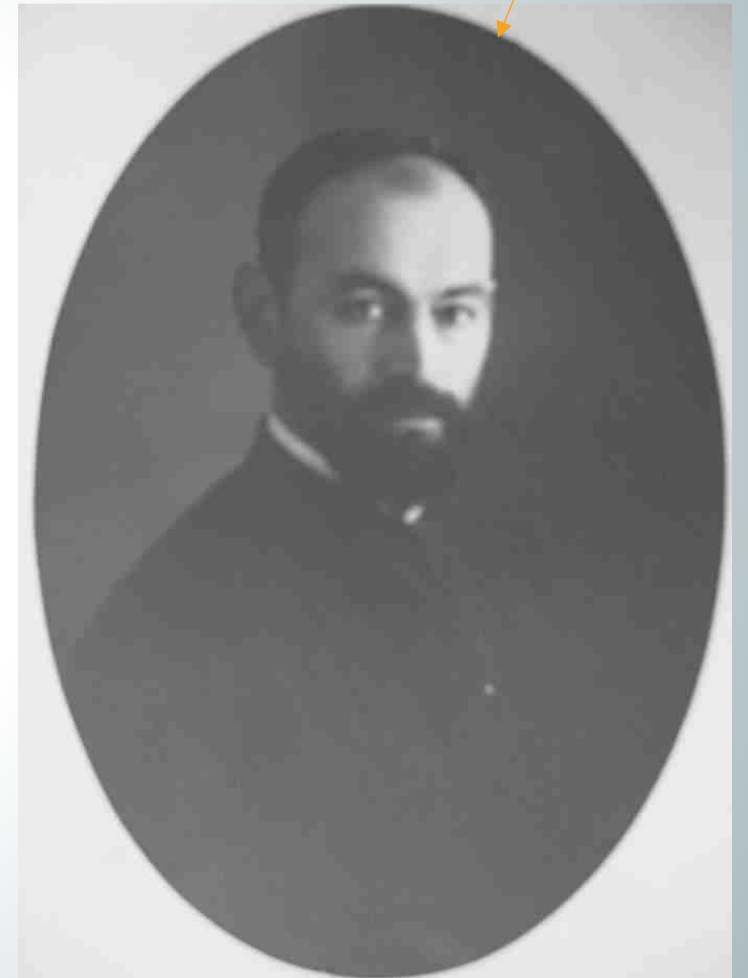
Forrás: IAGNS (Istorijska Arhiv grada Novog Sada)

- Az örmény templom és plébánia végül a két világháború között is a bécsi mechitaristák tulajdonában maradt. A rend szerzetest is küldött a városba. A helyiek az újvidéki örmény egyházat úgy emlegették, hogy „*olyan eklézsia, melynek csak egy hívője van, s az maga a pap.*” Az utolsó itt szolgáló szerzetes, P. Johann Polykárp az 1950-es évek végén vonult vissza a bécsi mechitarista kolostorba

Gabriel Menevisian plébános

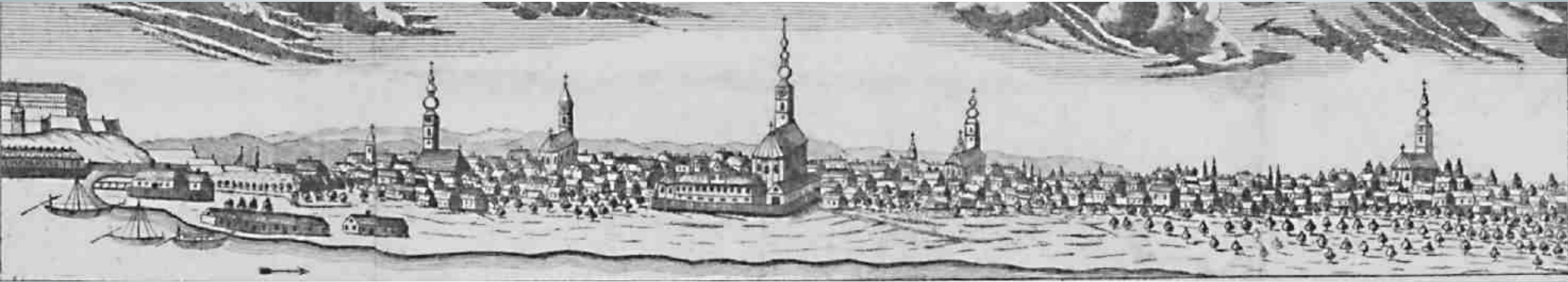

Három örmény pap sírköve a Futoška utcai katolikus temetőben (fotó: Lj. Lazić, 2013)

„A vonattal érkező idegen nyolcz templomnak a tornyát és kupoláját látja merészen az ég felé emelkedni...” Bácskai élet, 1910

A Világosító Szent Gergely templom az újvidéki örmény közösség szakrális központja volt.

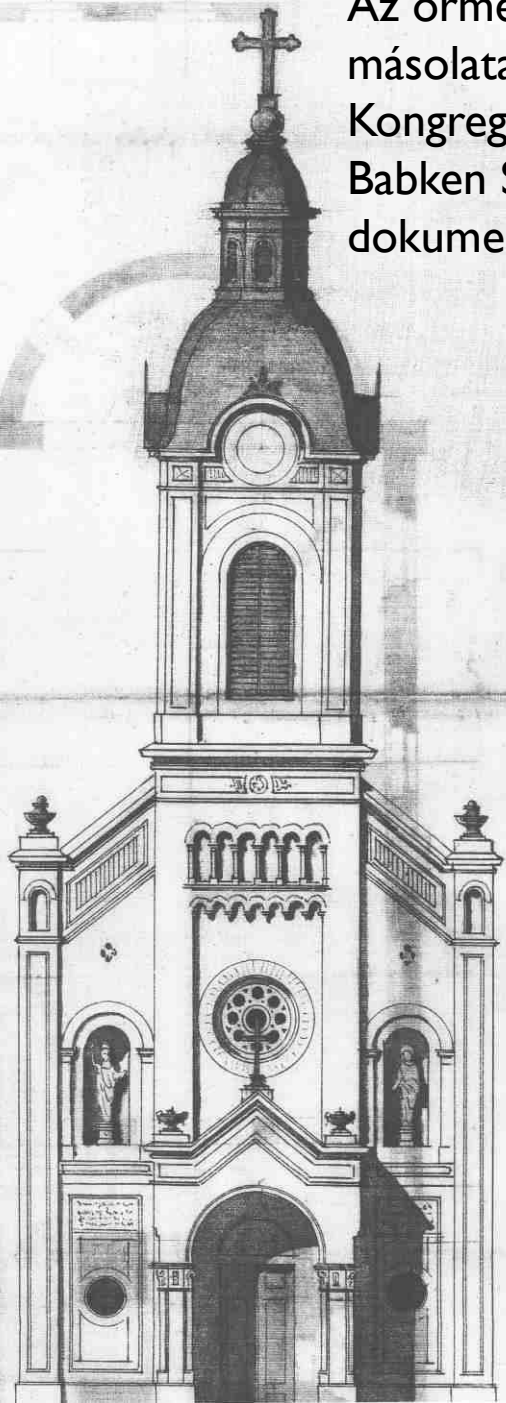
- 1746-ban épült fel a Világosító Szent Gergely templom
- Jakov Orfelin által, 1774-ben metszett mesterlevél-látképen jól látható az épület, mely a többi felekezet templomához viszonyítva meglehetősen kicsi volt
- 1777-1779 közötti bővítés
- 1782-1786: felújítás. Vojnits Adelbert futaki plébános Frantz Härtl újvidéki kőművesmesterrel tervezetet és költségvetést készíttetett. Härtl terve Kalocsán található.

- 1872 tavaszán váratlanul fordulat következett a templomépítés történetében. Simon Antonian újvidéki adminisztrátor 1872 április elején értesítette bécsi előljáróját, Giacomo Bosagi érseket
- Maria Tandraphill (szül. Popovits), gazdag, újvidéki, ortodox özvegyasszony felajánlotta, hogy fizeti az örmény templom építési költségeit

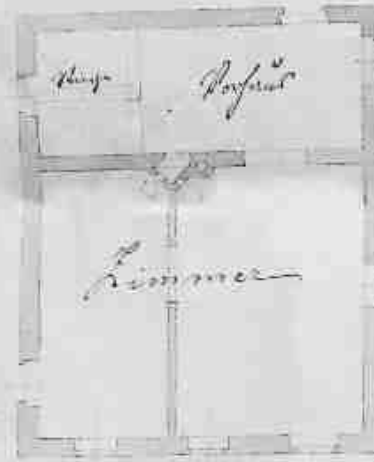
Novak Radonić,: Marija Trandafil portréja, 1856.

Az örmény templom tervének
másolata a bécsi Mechitarista
Kongregáció archívumából.
Babken Simonyan
dokumentációja

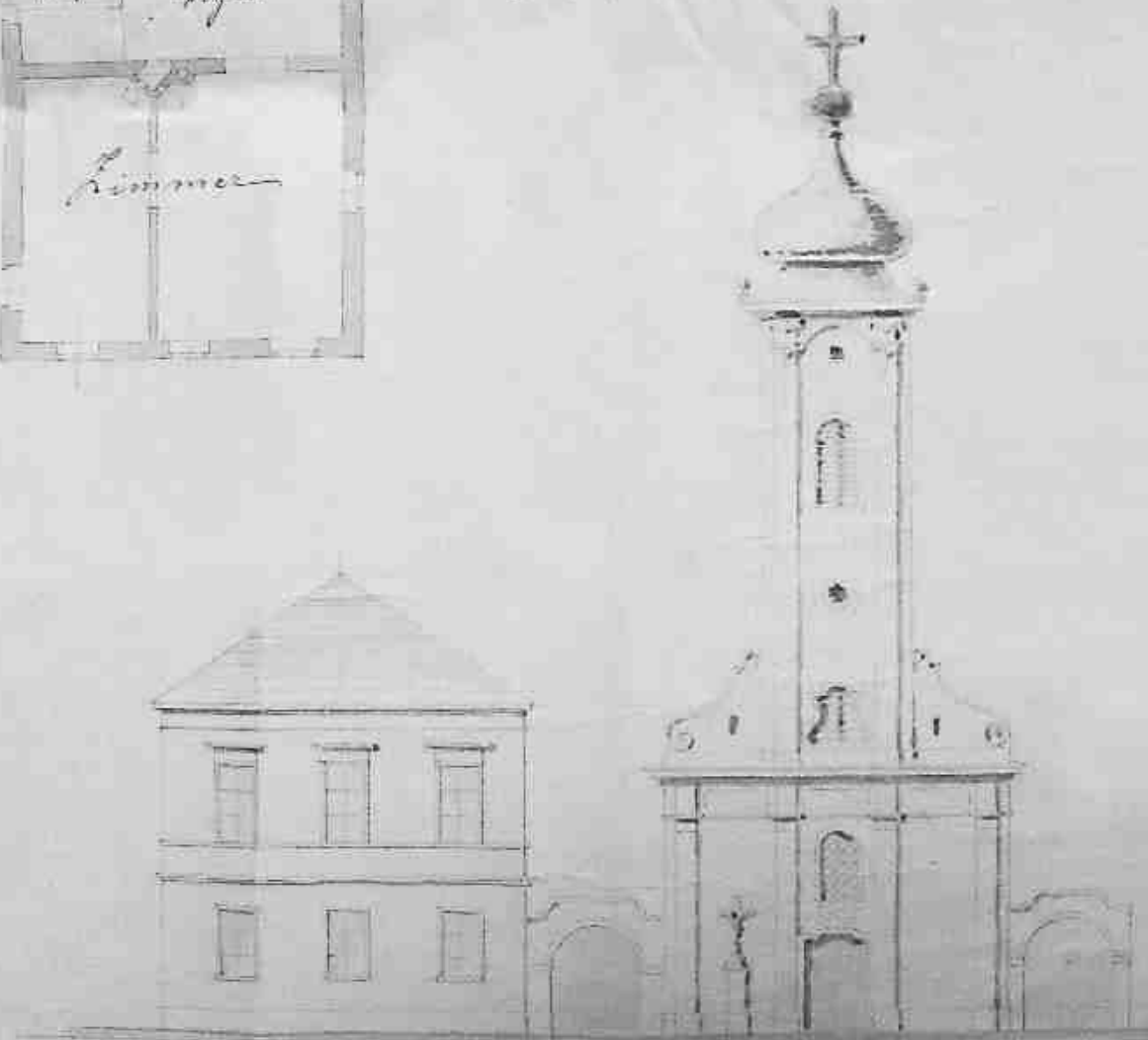

Molnár György templom terve. 1872-ből. Újvidéki Múzeum

Grundriss des 1. Stockes

Vordere Ansicht

- Az örmény templom belső berendezését és főoltárképét eredeti tervek szerint Rómából rendelték volna meg. Költségeit Maria Tandraphill fizette volna. Azonban a közte és az örmény adminisztrátor között fentebb már említett vita kirobbanása után Tandraphill már nem vállalta a templom felszerelésének költségeit

Hugo Jäckel: Világosító Szent Gergely, Bécs 1896. (MGNS, fotó: F. Kiselicki, 2013)

Hugo Jäckel: Mária a gyermek Jézussal. Bécs 1896. (MGNS, fotó: F. Kiselicki, 2013)

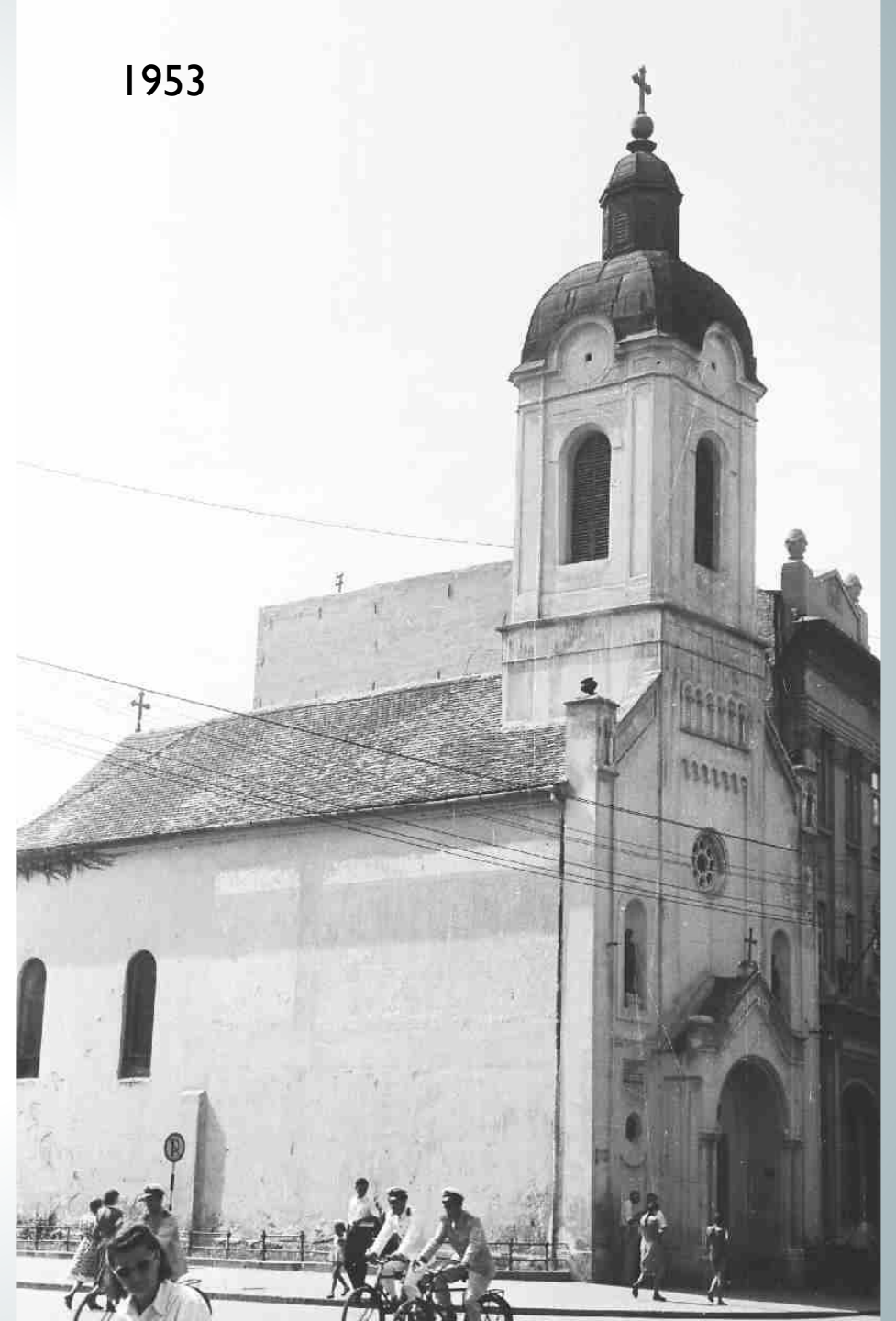

A római Ligouri Szent Alfonz templom *Madre del Perpetuo Soccorso* (Szüntelenül Segítő Anya) kegyképének másolata (MGNS, fotó: F. Kiselicki, 2013)

1900

1953

Magyar Kir. Főgymnasium.

Ujvidék.

Mura Jem -
ge! Bprosa
odragobana
ce)achoj cyda
imurkoj Kap -
tun w fpara
tun. Nacko
be gotsu w
w Dckpina
by onin gotsu

Ram! Pykasyd cypusu, rukw w tneturw. Thebe sydu
Rytsu y Lenimowanu, jegbe re

8260

UJVIDÉK — Úri utca, őrmény templommal.
NEUSATZ — Herrengasse mit Armenischer Kirche

1963

Hamarosan lebontják az örmény-templomot és a Zvezda éttermet

Áruház és mozi épül a Vojvodina mögött

Egyre több épület tűnik el városunkból, hogy helyet adjon az új sugárutnak. A Vajdasági Múzeum lebontása után az örmény-templomra és a Zvezda étterem épületére kerül sor. Bontásukai még szeptemberben megkezdik és hamarosan csak tégla-

halmok jelzik, hogy helyükön valsmikor épület állt. A városnak ebben a részében az idén nem bontanak többet. Egyedül a Vojvodina szálló mögött tesznek előkészületeket egy áruház és egy mozi építésére. A további építkezéseket a-

zen a részen azonban csak akkor kezdik meg, ha már lerakták a vízvezetékét és a szenny-csatornát.

ELÜTÖTT AZ AUTÓ EGY TÍZEVES KISLÁNY

Csütörtökön este Novi Sadon, a Putaki úton szerencsés kimenetelű közlekedési szerencsétlenség történt. Milica Kurjakovic tízéves elmista lányt elütötte Aleksandar Grujic személygépkocsija. A kislány könnyebben megsérült.

MEGLOPTA ISMERŐSET EGY FUTAKI ASSZONY

Jelena Branovacki 40 éves futaki asszony tegnap került a Novi Sad-i kerületi bíróság hármastanácsa elé, habár tetlen vádirat szerint még 1961 május 2-án követte el. Nem tudták ugyanis holletéről. Egy helybeli kiskocsmában került össze régi ismerőseivel, Dejan Stajic földművessel, szingartott vele, majd elmentek a férfi lakására. Időközben az asszony csaravette, hogy Stajicnál sok pénz van és azt akarta megkaparintani. A házban tovább folytatták az ivást, amíg Stajic el nem aludt. Az asszony kihátrálta az alkalmat és a férfi zsebéből kilopott 450.000 dinárt. Tetten az asszony nem ismerte be, habár egyes tanúk állítása szerint már előzőleg kijelentette, hogy kifosztja ismerőseit, mert tudta, hogy az nagyobb összeghez jut. A tárgyalást folytatják.

NEM TISZTELTE AZ ELSŐBBSÉGI SZABÁLYT

Momcilo Zivadinovic belgrádi lakos kedden délután a Vojvodai Szőlőkezelő utcaútól lassítás nélkül kihajtott személygépkocsijával a Bratstvo-Jedinstvo vasútbuszra. Eppen arra haladt a Városi Közlekedési Vállalat egyik autóbúsa, amelyet Stévan Ben vezetett. Összeütköztek, Senki sem sérült meg, a kár 10.000 dinár.

SZÉP, ÚJ JÁRDÁT KAPOTT

néhány telepi utca, Betonlapokból vannak és szűlesek. A réti, sáros, rissz-rossz tégla-járdák után ezek olyanok, mint a tükör. Elvezetettel sétálász rajtuk. Néhol még téneg alattad egy-egy kocka, de az is leülepszik majd.

A napokban esett az eső; jénnyesre mosta az új járdát. A víz lefolyt, tiszta cipővel másképpálhattál rajta.

Igen örülünk mi, telepiek az új gyalogjárónak. Sárért ugyan még nem kell a városba menni, akad itt is, de már jóval kevesebb. A kerékpárosok és a motorosok azonban megrontják örömlünkét. Ok, ugyanis itt szaguldznak, a járdán. Hat és hét óra táiban életveszélyes a kapun kimenet. Rendes közötti forgalom bonyolódik le, hajtának a bal és jobb oldalra. Kerék-pározo nyugdíjas bácsikat, életerős fiatalok előznek, mindkettőjüket pedig a motorosok. A jó példán felbuzdulva maholnap régin kocognak a járdán a szemeskecskék is.

Rettegve a kerékpárosok és a motorizáltak testi épségéért, ajánlom a közlekedési miliciának, irányítsa őket a kocsiútra. Az mégis csak tágasabb.

G. B.

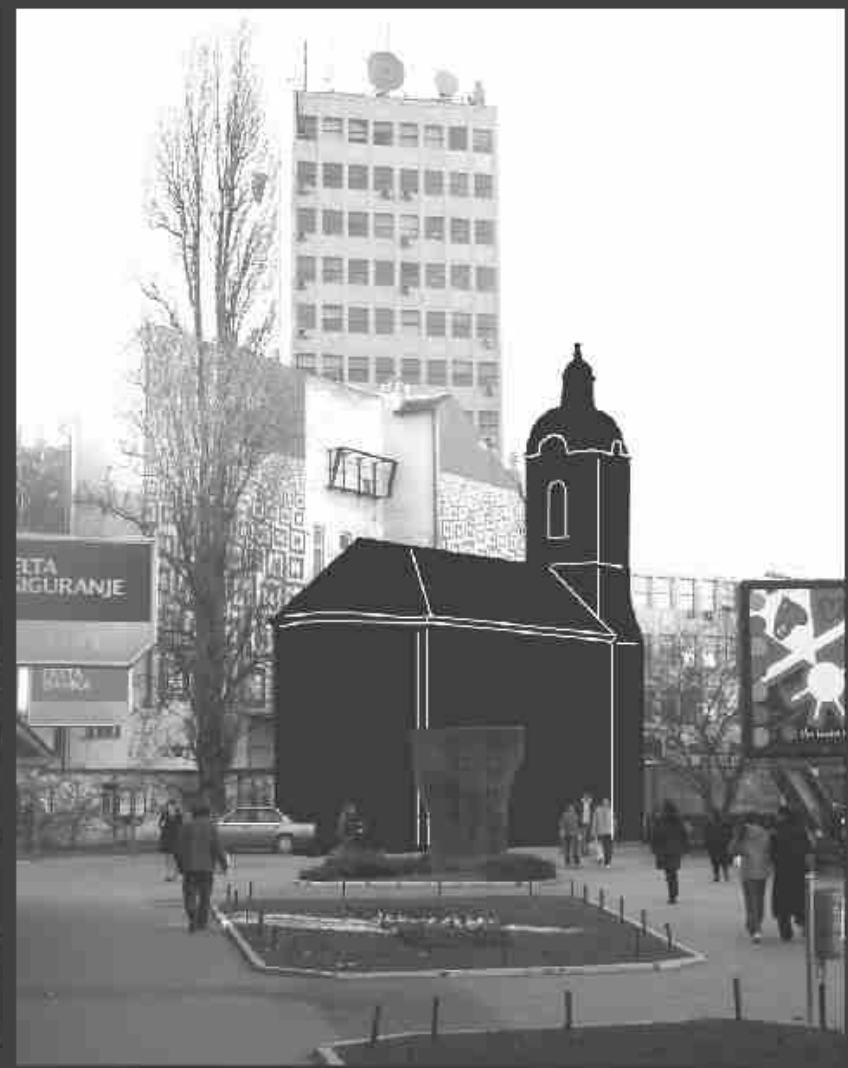

Az örmény-templom az új sugárút kellős közepére került

GYÓGYSZERTÁR
A Szabadság-tér.

A lebontott újvidéki örmény templom helyén az új városközpont

AZ ÖRMÉNY TEMPLOM IRODALMI FORRÁSAI

Érdújhelyi Menyhért: Újvidék története. Újvidék, 1894.

LAZIĆ, Ljiljana: Jermenska crkva u Novom Sadu. Izbrisana Bastina. Újvidék, 2014.

JOCIĆ, Luka: Tridesetogodišnje ugodne i neugodne uspomene (1854-1884). Újvidék, 1904.

NAGY Kornél: Lembergben kezdődött... Az örménykatolikus egyház születése. Nyíregyháza, 2020.

Milenko Šerban:
Örmény templom
és környéke, 1928.
MGNS

Köszönöm a figyelmet!